

EDUCATIONE

**Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Anne-Baba-Çocuk Metaforlarının
İncelenmesi**
**Examination of Mother-Father-Child Metaphors in Middle School Turkish
Textbooks**

Yazar Bilgisi/ Author Information

Tuba TARAKÇIOĞLU

 Sorumlu yazar, Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, Erzurum/Türkiye, tubatr83@gmail.com

Metin ERKAL

 Dr. Öğr. Üyesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Ağrı/Türkiye, merkal@agri.edu.tr

Makale Bilgisi/ Article Info

Makale Türü/ Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi/ Received : 21.06.2022
Kabul Tarihi /Accepted : 05.08.2022
Yayın Tarihi/Published : 19.10.2022

Atıf / Cite

Tarakçıoğlu, T. ve Erkal, M. (2022). Ortaokul Türkçe ders kitaplarında anne-baba-çocuk metaforlarının incelenmesi. *EDUCATIONE*, 1(2), 192-211.

Özet

Ortaokullarda okutulması zorunlu olan Türkçe dersi, ders saati en fazla olan derslerden birisidir. Bu açıdan Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından oldukça önemsenen bu derste okutulan kitapların içerikleri de önem arz etmektedir. Bu araştırmada ortaokul düzeyinde okutulan Türkçe ders kitaplarındaki anne, baba ve çocuk metaforları ve bu metaforların karşıladıkları anlamlar açısından irdelenmesi amaçlanmıştır. Belirlenen amaç doğrultusunda araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden tarama modeli esas alınmıştır. Araştırmanın veri kaynağını oluşturan ortaokul düzeyinde Türkçe ders kitapları üzerinde doküman analizi ve buna bağlı olarak içerik çözümlenmesi tekniği kullanılmıştır. Elde edilen veriler, her sınıf düzeyinde metaforlara ilişkin sıklık puanları hesaplanarak değerlendirilmiştir. Sonuç olarak anne, baba ve çocuk metaforları, 6 ve 7. sınıf düzeyindeki Türkçe ders kitaplarında vurgulanırken 5 ve 8. sınıf düzeyindeki ders kitaplarında baba metaforu kullanılmamıştır. Tüm düzeyler açısından incelendiğinde ise anne metaforu 17 defa, baba metaforu 2 defa, çocuk metaforu ise 28 defa kullanılmıştır. Metaforlara karşılık gelen anlamlar açısından ise doğa kavramı diğer anlamlara nazaran yoğunlukla kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Türkçe ders kitabı, Metafor, Anne, Baba, Çocuk*

Abstract

One of the compulsory lesson to be taught in middle schools is Turkish lesson and this lesson is one of the courses with the most weekly course hours. In this respect, the contents of the books that are obligatory to be taught in this lesson, which is highly valued by the Ministry of National Education (MEB), are also important. In this study, it is aimed to examine the metaphors of mother, father and child in Turkish textbooks taught at middle school level and the meanings these metaphors represent. In line with the determined purpose, the survey model, one of the qualitative research methods, was used in this research. In this context, document analysis and accordingly content analysis technique were used on Turkish textbooks at middle school level. On the analyzed data, the frequency scores of metaphors at each grade level were calculated and evaluated. As a result, while the metaphors of mother, father and child were emphasized in the 6th and 7th grade books, the father metaphor was not used in the 5th and 8th grade textbooks. When examined in terms of all grade levels, the metaphor of mother was used 17 times, the metaphor of father was used 2 times, and the metaphor of child was used 28 times. In terms of the meanings corresponding to the metaphors, the concept of nature has been used intensively compared to other meanings.

Keywords: *Turkish textbooks, Metaphor, Mother, Father, Child*

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Language is the set of signs that people use to express their feelings and thoughts (Ergin, 2000, p.3). In this respect, language is the bridge that carries the past of mankind to the future. One of the pillars of this bridge is education. In this context, education, which assumes an important function, is defined as the work of transforming the information that a person has or will have into a way that he can make sense of and use (Başar, 2012, p.14). In our country, the Ministry of National Education is responsible for the preparation of the curriculum for the courses. This institution considers "General Objectives of Turkish National Education" and "Basic Principles of Turkish National Education" while preparing its curriculum. The Turkish Curriculum is also prepared in line with these aims and principles. Textbooks play an important role in this regard. Because textbooks are the primary sources that teachers and students refer to in transferring the achievements related to the course to the students (Yalınkılıç, 2011).

Method

In this study, which we conducted to determine the metaphors of mother, father and child in Turkish textbooks, a qualitative research method based on document analysis was used. In terms of research findings, document analysis technique, which is one of the qualitative research methods, was used in the study. Document/document analysis is a technique in which written documents about the concepts, events and phenomena that are the subject of the research are examined (Şimşek & Yıldırım, 2011).

The universe of the research consists of Turkish textbooks. Easily accessible sampling method was used in the selection of the textbooks. All of the textbooks were examined within the scope of this research, since the universe was large enough not to require sampling. In this respect, all of the books used as Turkish textbooks in the 2021-2022 academic years at the 5th, 6th, 7th and 8th grades of schools affiliated to the Ministry of National Education (Ministry of National Education) in Turkey were examined.

Findings

In this study, in which the metaphors of mother, father and child in 5th, 6th, 7th and 8th grade Turkish textbooks were examined, the metaphors reached by the researchers were classified and associated with the appropriate metaphor. Nature, equipment, metaphysics, human, technology themes were determined. The meanings of metaphors and their metaphorical counterparts are discussed in the study in the following ways. Nature theme: animals, sun, sky, plants and flowers that we frequently encounter around us are coded as metaphorical responses. tool-equipment theme; swaddle, spinning top, goods, rugs, pavements, candles, etc. coded as Metaphysics theme; It is coded for concepts such as intangible, invisible divine being, genie, angel, homeland, and sacrifice. The human theme is coded in terms of human characteristics such as father, hunter, captain, warrior. Finally, for the technology theme, concepts such as Google and jet plane in the text were coded as metaphorical responses.

Results and Discussion

When a general evaluation of the Turkish textbooks was made in the research, it was determined that the child metaphor was used more than the mother and father metaphors in terms of all grade levels. It is thought that secondary school students associate themselves with the concepts that this metaphor

evokes when using the child metaphor more. In terms of the meanings of metaphors, it has been determined that the theme of nature comes to the fore in this study. On the other hand, the fact that students in adolescence begin to understand abstract concepts in this period provides an opportunity for them to think more functionally (Avcı, 2006). In this respect, the fact that the metaphysics theme is superior in number after the nature theme in the textbooks may be related to this situation. It is noteworthy that the metaphor of father is used less frequently than the metaphors of mother and child in secondary school Turkish textbooks. This may be due to the fact that children in this age group started to enter adolescence and bonded more emotionally with their peers and their mothers. During adolescence, children may feel the need to connect to more than one factor. The first of these is the mother. Because children see their mother as a protective model, they tend to turn to mothers (Bowlby, 2012). However, it is stated that the father factor is also important in the attachment of the child. Because, together with the mother, the father is also a primary factor in the development of the child. It is also important in this period, especially since the father is a role model for gender (Lamb & Tamis-Lemonda, 2004).

GİRİŞ

Dil, insanların duygu ve düşüncelerini bildirmek için kullandığı işaretler bütünüdür (Ergin, 2000, s.3). Bu açıdan dil, insanoğlunun geçmişini geleceğe taşıyan köprüdür. Bu köprü'nün ayaklarından birisi de eğitimidir. Bu kapsamda önemli bir işlevi üstlenen eğitim, kişinin sahip olduğu veya olacağı bilgileri anlamlandırıp kullanabileceği bir hâle dönüştürme işi olarak tanımlanmaktadır (Başar, 2012, s.14). Eğitim konusu belirli bir alan ya da zamanla kısıtlanacak bir süreç olarak değerlendirilmemelidir. Bu da eğitimin evde, sokakta, okulda, her yerde ve her zaman gerçekleşebilecek bir süreç olduğunun göstergesidir. Diğer yandan okulda oluşturulan eğitim programları ise bir amaç doğrultusunda gerçekleştirilen faaliyetler bütünüdür (Varış, 1996). Bu faaliyetlerin planlı ve programlı bir şekilde yürütülmesi öğretim programlarıyla gerçekleştirilmektedir. Öğretim programları, kişiye kazandırılması amaçlanan bir dersin okulda ve okul dışında yapılması planlanan etkinliklerin bütünü olarak tanımlanmaktadır (Demirel, 2015, s.6). Bu da eğitim ile öğretim arasındaki belirgin bir farktır. Okulda yürütülen her bir dersin kendine özgü öğretim programı bulunmaktadır.

Öğretim programlarının yürütülmesinde birden fazla paydaş bulunmaktadır. Bunlardan bazıları ise ebeveyn etkisi ve ders kitaplarıdır. Bunlardan ebeveyn etkisi, ailenin toplumun temel dinamiklerinden birisi olduğu tarihsel süreçte sürekli vurgulanan bir durumdur (Çiftci ve Biçici, 2005). İnsanın sosyokültürel yapısının birincil kaynağı aile olup bu yapı zamanla diğer kurum ve kuruluşların etkisiyle gelişmektedir. Diğer yandan çocuklar öğrenme süreçlerinde sürekli çevreleri ile etkileşim içerisindedirler. Kendi doğal çevrelerinden bir tanesi olan aile ortamı,

çocukların eğitiminde, düşünce yapısında ve öğrenme şeklinde önemli bir rol oynamaktadır (Cheng ve Li-Rong, 2009). Bir diğer paydaş olan ders kitapları ise öğretim ortamlarında sürekli kullanılan ve ihtiyaç duyulan temel bir unsurdur. Eğitim programlarında meydana gelebilecek değişikliklerde ders kitapları programa uyarlanarak sistem içerisindeki varlığını her zaman korumaktadır (Dursun, 2006). Belirtilen tüm bu durumlar göz önünde bulundurulduğunda ders kitapları içerisinde aile faktörüne yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Çünkü çocuğun gelişim sürecinde rol oynayan anne-baba ve çocuk temalarına doğru bir şekilde yer verilmesi eğitim öğretimin sağlıklı işleyişine katkıda bulunabilir.

Ülkemizde derslere ilişkin öğretim programlarının hazırlanmasından Millî Eğitim Bakanlığı sorumludur. Bu kurum öğretim programlarını hazırlarken “Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları” ve “Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri”ni göz önünde bulundurmaktadır. Türkçe Öğretim Programı da bu amaç ve ilkeler doğrultusunda hazırlanmaktadır. Bu hususta ders kitapları önemli bir görev üstlenmektedir. Çünkü derse ilişkin kazanımların öğrenciye aktarılmasında ders kitapları öğretmen ve öğrencinin başvurduğu birincil kaynaklardır (Yalınkılıç, 2011). Öğretmenlerin öğrencilere hangi kazanımları vereceği, ders kitaplarında yer aldığından ders kitaplarının sürece kılavuzluk ettiği söylenebilir (Semerci, 2004). Bu nedenle ders kitaplarının değerlendirilmesi ve geliştirilmesi önem arz etmektedir. Ders kitaplarındaki değerlendirme kriterlerinden birisi de metaforlardır. Bu açıdan ders kitaplarındaki görseller, metinler ve etkinliklerde yer alan metaforlar incelenebilmektedir (Coşkun, 2018).

Kökeni Grekçe mehtaphora sözcüğünden türeyen metafor kavramı, meta ve pherein sözcüklerinin birleşiminden oluşmuştur ve bir yerden başka bir yere gitmek, taşımak anlamına gelmekle birlikte terim anlam olarak da bir kavramı başka bir kavramla çeşitli yönlerden ilişkilendirerek mecazi anlam kazandırmaktır (Lakoff ve Johnson, 2010). Metafor, Türkçede mecaz başta olmak üzere öğretilme, ödünçleme, istiare ve benzetme anlamlarıyla karşılanmaktadır (Demir, 2015). Buna karşın Şerifoğlu (2012) dil, tarih, coğrafya, toplum, kültür gibi unsurların benzetme etkinliğinden ortaya çıkardığı metafor kavramının; dildeki kalıp ifadelerin anlamlarına bakıldığında benzetme ve öğretilme gibi oluşmadığına dikkat çekmekte ve bu nedenle bu kavramın metafor sözcüğüyle ifade edildiğini vurgulamaktadır.

Türk Dil Kurumu ise metafor sözcüğünü mecaz kavramıyla açıklamaktadır (TDK, 2022). Yine TDK'nin Yabancı Sözlere Karşılıklar Kılavuzu'nda metafor: “Bir kelimeyi veya kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanma.”

olarak tanımlarken Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü'nde ise "Sembolik ve imalı anlatım, mecaz." şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2022). Bu kapsamda metafor, insanın zihninde kelimelere yaratıcı anlamlar yüklemesi olarak tasvir edilmekle birlikte metaforda amaç, bir kavramı basitçe dillendirmek değil, karşı tarafın zihninde iz bırakacak şekilde ifade etmektir (Kemal,2003). Diğer yandan Porzing, (1995) metafordaki amacın bir kavramı somutlaştırarak anlaşılır kılmak olduğunu ifade etmektedir. Somutlaştırma yoluna gidilmesi dilde olduğu kadar düşüncelerde ve eylemlerde de yaygın bir biçimde kullanılmaktadır (Lakoff ve Johnson, 2010). İnsanoğlu duygu ve düşüncelerini ifade etmek için çeşitli yöntemler kullanmaktadır. Bu açıdan kullanılan yöntem ve tekniklerde kişinin kendine özgü etkiler oluşturması beklenen bir durumdur (Yalçın, 2011).

Metaforun tarihi süreçteki yeri Aristoteles ve Platon'a kadar dayanmaktadır. Platon metaforu terim olarak kullanmasa da sofistler ve dönemin sanatçılara yönelik eleştirilerinde benzetim yoluyla bu terimi kullanmıştır (Pender, 2003). Döneminin metafor ustası olarak görülen Platon'un bu tutumu ironik bir durum olarak değerlendirilmektedir (Johnson, 1981). Aristoteles ise metaforu; bir sözcüğe başka bir şeye ait olan bir ismin verilmesi, benzemeyenler arasında benzerliğe dayalı sezgisel bir idrak olarak tanımlamaktadır (Johnson, 1981). Bu kadar geçmişe uzanan metafor kavramı, başta dilbilim olmak üzere birçok alanın çalışma konusu olmaktadır (Taverniers, 2004). Dille doğrudan ilgili olan metafor kavramı görüldüğü üzere pek çok araştırmacının ilgi odağı olmaktadır (Demir ve Karakaş Yıldırım, 2022; Lowery, 2013). Bu bağlamda ders kitaplarında da birtakım metaforik incelemeler yapılmaktadır (Gülcan, 2021; Özgürbüz, 2013; Pilatin, 2016). Belirtilen tüm bu durumlar göz önünde bulundurulduğunda, Türkçe ders kitaplarında ebeveyn ve çocuğa yönelik metaforik algılara literatürde değinilmediği göze çarpmaktadır. Bu hususta toplumun temel dinamiği olan ailenin ve aileyi oluşturan bireyler açısından ders kitabının incelenmesinin literatüre önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Eğitim öğretim sürecinin paydaşlarından birisi de ebeveynlerdir. Ebeveynlerin çocuklarının okul hayatına katılım göstermeleri, çocuklarının ödevlerine yardımcı olmaları çocuklarının psikolojik ve sosyal olarak gelişiminde etkilidir (Kurt, 2019). Bu açıdan ders kitaplarında da anne, baba ve çocuk faktörlerine ne ölçüde metaforik olarak yer verildiği bu çalışmanın inceleme konusu olmuştur. Bu çalışma ortaokul düzeyindeki Türkçe ders kitaplarını anne, baba ve çocuk metaforları yönüyle bir

bütün olarak incelediğinden çalışmanın alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu bağlamda çalışmanın amacı, ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde anne, baba ve çocuk metaforlarının incelenmesidir. Belirlenen amaç doğrultusunda çalışmaya yön veren araştırma sorusu ise şu şekildedir:

“Ortaokul Türkçe ders kitaplarında anne, baba ve çocuk kavramlarına ilişkin metaforik algı nasıldır?”

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Ortaokul Türkçe ders kitaplarında anne, baba ve çocuk metaforlarını belirlemeye yönelik yapılan bu çalışmada, doküman incelemesini esas alan nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmayı tanımlama hususunda belirgin bir açıklama olmasa da nitel araştırma; doküman analiz, gözlem ve görüşme gibi veri toplama araçlarından faydalanılan, olay ve olguların kendi doğal ortamlarında bir bütün içerisinde gerçekçi bir biçimde ortaya konulduğu bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Araştırma bulguları açısından ise çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan doküman/belge incelemesi tekniği kullanılmıştır. Doküman/belge analizi, araştırmaya konu olan kavram, olay ve olgular hakkında yazılı dokümanların incelendiği bir tekniktir (Şimşek ve Yıldırım, 2011).

Araştırma sürecinde elde edilen veriler doküman incelemesi esas alınarak toplanmış, veriler içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmada ortaokullarda okutulan Türkçe ders kitaplarının tamamı incelenmiştir. Ders kitaplarının seçiminde kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında evrenin örneklem seçmeyi gerektirmeyecek genişlikte olması sebebiyle ders kitaplarının tamamı bu çalışmada kapsamında incelenmiştir. Bu açıdan Türkiye’de MEB’e (Millî Eğitim Bakanlığı) bağlı okulların 5, 6, 7 ve 8. sınıf düzeylerinde 2021-2022 eğitim öğretim yıllarında Türkçe ders kitabı olarak okutulan kitapların tamamı incelenmiştir.

2021-2022 yıllarında okutulan Türkçe ders kitapları Tablo 1’de belirtilmiştir:

Tablo 1. 2021-2022 Eğitim Öğretim Yılında Ortaokullarda Okutulan Türkçe Ders Kitapları

Sınıf Düzeyi	Yayınevleri
5	MEB Anıttepe
6	MEB (Renk Çemberi Metni) MEB (Bu da Benim Öyküm Metni) Ekoyay Ata
7	MEB MEB (Bir Dünya Düşünürüm Metni)
8	MEB

Verilerin Toplanması

Çalışma öncesinde alanyazında metafor ile ilgili yapılan araştırmalar incelenmiş ve ders kitaplarındaki metaforlar belirlenmiştir. Sonrasında örnekleme dâhil olan Türkçe ders kitapları gerek dijital ortamdan gerekse basılı olarak temin edilmiştir. 5, 6, 7 ve 8. sınıf düzeyinde dokuz adet Türkçe ders kitabındaki metinler incelenmiş “anne, baba ve çocuk” metaforları belirlenmiştir. Bu yönde dokümanlar/doküman incelemesi nitel araştırma yöntemlerinin tamamlayıcısı şeklinde veri toplama yöntemi olarak kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu doğrultuda doküman incelemesi verilerin toplanması sürecinde kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada araştırmacılar tarafından ulaşılan Türkçe ders kitapları içerik analizi yöntemi kullanılarak incelemeye tabi tutulmuştur. İçerik analizi, insanlara ilişkin duygu, düşünce ve davranışların dolaylı yollardan açığa çıkarılmasını amaçlayan, dokümanlarda bu yönelimlere belirli kodların verildiği bir sistematikleştirme tekniğidir (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012). Bu doğrultuda araştırmada Türkiye özelinde MEB’e bağlı okullarda ders kitabı olarak okutulan 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan anne-baba-çocuk metaforu içerik analiz sürecine göre incelenmiştir. İlk olarak MEB tarafından okullarda okutulan tüm Türkçe ders kitaplarına ulaşılmış ve veriler hazır hâle getirilmiştir. Sonrasında metaforlar üzerinden analiz yapılmış, kodlama şemaları ve kategoriler tanımlanmıştır. Sonuçlar raporlaştırılarak analiz sürecine son verilmiştir.

BULGULAR

5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki anne, baba ve çocuk metaforlarının incelendiği bu araştırmada, araştırmacılar tarafından ulaşılan metaforlar sınıflandırılmış ve uygun metafor ile ilişkilendirilmiştir. Doğa, araç-gereç, metafizik,

insan, teknoloji temaları belirlenmiştir. Metaforların karşıladığı anlamlar ve metaforik açıdan karşılıkları çalışmada şu şekillerde ele alınmıştır. Doğa temasına; çevremizde sıkça karşılaştığımız hayvanlar, güneş, gökyüzü, bitki ve çiçekler metaforik karşılık olarak kodlanmıştır. Araç-gereç teması; kundak, topaç, eşya, kilim, kaldırım, mum vb. olarak kodlanmıştır. Metafizik teması; doğrudan elle tutulamayan, gözle görülemeyen kutsal varlık, cin, melek, vatan, kurban gibi kavramlara karşılık kodlanmıştır. İnsan teması ise baba, avcı, yüzbaşı, savaşçı gibi insana ait özellikler açısından kodlanmıştır. Son olarak teknoloji teması için metin içinde geçen Google, jet uçağı gibi kavramlar metaforik karşılık olarak kodlanmıştır.

5. sınıf ders kitaplarındaki anne, baba ve çocuk kavramlarının kullanıldığı metaforlar ve bu metaforların karşıladığı anlamlar Tablo 2'deki gibidir.

Tablo 2. 5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metaforlar

Yayınevi	Sayfa No.	Metnin Adı	Metaforun Geçtiği Cümle	Kavram	Metaforik Karşılığı	Metaforun Karşıladığı Anlam
Anıttepe	28	İlk Ders	Munise kuş gibi sıçraya sıçraya yanıma geldi.	Çocuk	Kuş	Doğa
			Küçük kız ılık bir ilkbahar güneşi gibi tesir etmişti.	Çocuk	İlkbahar güneşi	Doğa
			Karlar içine gömülmüş kuş yuvalarına düşen sarışın bir ışık parçası.	Çocuk	Sarışın bir ışık parçası	Doğa
Anıttepe	35	Çocuk ve Baloncu	Sonra yıldırım gibi ağacın altına geldi, ayakbalarını son sürat ayağından çıkarıp ağaca tırmanmaya başladı.	Çocuk	Yıldırım	Doğa
Anıttepe	36	Anne	İlk kundağın	Anne	Kundak, Oyuncak, Dil, Damak, Kol	Araç-gereç
			...			Araç-gereç
			İlk oyunağın			Araç-gereç
			...			Araç-gereç
Anıttepe	130	Geyik Ana	Dilin, damağın ben oldum!	Anne	Geyik	Doğa
			...			
Anıttepe	155	Sokak	Kolun, kanadın ben oldum!	Anne	Sokak	Doğa
			Geyik Ana: Şimdi ben sizin ananızım, siz de yavrularımsınız, demiş...			
Anıttepe	238	Edison	Oğlanla kız bir sevinmiş, bir sevinmiş, güzel boynuzlu Geyik Ana'nın peşinden koşmuşlar.	Anne	Kutsal bir varlık	Metafizik
			O, senin için bir anne olmuştur... Onun halkını, sokaklarını tanı ve sev.			
MEB	20	Ben Bir Çınar Ağacıyım	Annesi onun için kutsal bir varlıktır.	Çocuk	Ağaç	Doğa
			İlkin çocuktum, sonra delikanlı oldum. Gövdem epeyce kalınlaştı.			

Yayınevi	Sayfa No.	Metnin Adı	Metaforun Geçtiği Cümle	Kavram	Metaforik Karşılığı	Metaforun Karşılıdığı Anlam
MEB	242	Kuş Ağacı	Ağaç merak içinde bekliyordu. Çocuklarını kaybetmiş bir anneden farksızdı (Ağaç yapraklarını kaybediyor.). Harika bir çocuksun şey ağaçsın, dedi ağaçbakan.	Anne Çocuk Çocuk	Ağaç Yaprak Ağaç	Doğa
MEB	153	Dede Korkut (Boğaç Han)	Aslan oğlum Yiğit oğlum Boğayla mücadele edip onu yendin senin adın Boğaç olsun. Adını ben verdim yaşını Allah versin.	Çocuk Çocuk	Aslan Boğa	Doğa
MEB	30	Anlamak	Annem şöyle der Göstererek beni -Cin gibi maşallah ... Hiç yapabilir miyim Dediklerini Tek başıma Ninemse der bana Topaç gibi	Çocuk Çocuk	Cin Topaç	Metafizik Araç-gereç
MEB	11	Oyuncak	Yani öyle bir güzel oynuyorum ki işte o kadar olur! Çocuklar gibi... Her şeyi unutuyorum. Dizlerimdeki o acımasız romatizma ağrılarını bile... Her şeyi unutuyorum oyuncaklar arasında. ... Bir yanım çocuk kalmış!	Çocuk	Baba	İnsan
MEB	16	Çocukluk	Affan Dede'ye para saydım, Sattı bana çocukluğumu.	Çocuk	Eşya	Araç-gereç
MEB	60	Dersimiz Atatürk	Hoş geldin melek oğlum	Çocuk	Melek	Metafizik

Tablo 2 incelendiğinde 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında çocuk metaforu ondört kez, anne metaforu beş kez kullanılmıştır. Çocuk metaforu on kez doğa, iki kez metafizik, birer kez ise insan ve araç-gereç anlamını karşılamıştır. Diğer yandan anne metaforu ise üç kez doğa, birer kez araç-gereç ve metafizik anlamını karşılamıştır. Bu iki metafor birlikte değerlendirildiğinde doğa kavramı anne-çocuk metaforlarını anlam açısından daha fazla karşılamıştır. Baba metaforunun ise 5. sınıf ders kitaplarında hiç kullanılmamış olması da bu çalışmada elde edilen bir diğer bulgudur.

6. sınıf ders kitaplarındaki anne, baba ve çocuk kavramlarının kullanıldığı metaforlar ve bu metaforların karşıladığı anlamlar Tablo 3'deki gibidir.

Tablo 3. 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metaforlar

Yayınevi	Sayfa No.	Metnin Adı	Metaforun Geçtiği Cümle	Kavram	Metaforik Karşılığı	Metaforun Karşılıdığı Anlam
ATA	60	Bebeklerin Ulusu Yok	Bebekler, çiçeği insanlığımızın.	Çocuk	Çiçek	Doğa
ATA	173	Yaşadıklarım ve Düşlediklerim	Annem, eşe dosta benden söz ederken “Benim kız öyle yaramaz ki gün olur düz duvara tırmanır, gün olur gökyüzüne kement atar.” derdi.	Çocuk	Avcı	İnsan
ATA	210	Göge Bakalım	Durakları haber veren kadın sesi de var bu arada. “Şunun sesi arada bir değişse” diyoruz. Daha şefkatli ve müsekkim bir tonla konuşsa mesela. Müsekkim? Hemen Google anaya soruyoruz: teskin edici, sakinleştirici diyor. İyi, o zaman. Her şeyi bilemediğimizi görüyor ve kadının müşfik sesine gerek kalmadan sakinleşiyoruz. Müşfik? Hemen Google anaya...	Anne	Google	Teknoloji
EKOYAY	167	Çocuk ve Şiir	İster annem olsun ağlayan ister gök, değişmez...	Anne	Gök	Doğa
EKOYAY	64	Baba	Demin ki yüzbaşı, demin ki yüzbaşı yaaa... Öyle deyip geçme Mehmet Bey. Oğulları onun birliğidir. Bütün erleri onu ‘baba’ diye çağırırlar. Yüzbaşı, babalarıdır hepsinin. Böyle bellemişler. Böyle hissediyorlar. O yüzden ben de oğulların derim hiç şaşırılmaz, duraklamaz o da askerlerinin babası olmayı. Öyle işte... Tabii kabul etmiştir.	Baba	Yüzbaşı	İnsan
EKOYAY	171	Öğretmenimin Mektubu	Marmara bir bebek gibi gülerken	Çocuk	Marmara	Doğa
EKOYAY	42	Kuşların Çektiği Kağıt	Bu çocuğun içinde bir kuş var.	Çocuk	Kuş	Doğa
EKOYAY	91	Kanatların Çocuklar	Kanatların çocuklar	Çocuk	Kuş	Doğa

Yayınevi	Sayfa No.	Metnin Adı	Metaforun Geçtiği Cümle	Kavram	Metaforik Karşılığı	Metaforun Karşılıdığı Anlam
EKOYAY	101	Oyuncak	Tozlu yolda ardımızda jet uçağın dumanı gibi bir iz bırakarak tabana kuvvet koşardık.	Çocuk	Jet Uçağı	Teknoloji
EKOYAY	117	Azim	Yolunun üzerinde bir taş görse oğluna yormuş, bir kervan fark etse 'buldum' diye ümide kapılmış ama boşuna!	Çocuk	Taş	Doğa
EKOYAY	202	İçimdeki Müzik	Amerika'yı keşfeden Christopher Columbus gibi hissediyordum. O hep oradaydı. Ama Columbus kendi dünyasında onu ilk keşfedeni.	Çocuk	C.Colombus	İnsan
EKOYAY	260	Nazilli Destanı	Pamuk tarlası kadar güzel bir tarla az bulunur. Sanki milyonlarca küçücük başlı kalın dudaklı çocuk, üstlerinden geçen bir buluta tuzak kurmuşlar, her tarafını bir güzel ısırılmışlar, hepsinin kalın dudaklarında bir tutam bulut.	Çocuk	Pamuk	Doğa
MEB	173	Anadolu	Rıza, canım o ellere kurbandır	Anne	Vatan	Metafizik
MEB	186	Ana Dili	Dilimiz çözülünce ilk defa "ana" deriz biz, " Ana dili" adını alır bizim ilk dersimiz.	Anne	Dil	Araç-gereç
MEB	199	Vatan Destanı	Ey ana toprağı, ey Anadolu	Anne	Vatan	Metafizik
MEB	76	İdare Lambası	Soluk titrek ışığıyla başucunda sabahlara kadar yanar. En azından size, annenizin işte orada yanı başınızda olduğunu göstermektedir.	Anne	Mum	Araç-gereç

Tablo 3 incelendiğinde 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında çocuk metaforu dokuz kez, anne metaforu altı kez, baba metaforu ise bir kez kullanılmıştır. Çocuk metaforu altı kez, doğa iki kez, insan ve teknoloji anlamını bir kez karşılamıştır. Anne metaforu ise bir kez doğa, ikişer kez araç-gereç ve metafizik, bir kez ise teknoloji anlamını karşılamıştır. Son olarak baba metaforu bir kez insan anlamını karşılamıştır. Anne-baba-çocuk metaforları birlikte değerlendirildiğinde 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında belirtilen metaforların karşıladıkları anlam açısından doğa kavramının baskın olduğu

görülmektedir. 7. sınıf ders kitaplarındaki anne, baba ve çocuk kavramlarının kullanıldığı metaforlar ve bu metaforların karşıladığı anlamlar Tablo 4'deki gibidir.

Tablo 4. 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metaforlar

Yayınevi	Sayfa No.	Metnin Adı	Metaforun Geçtiği Cümle	Kavram	Metaforik Karşılığı	Metaforun Karşıladığı Anlam
Özgün	117	Yurt Türküsü	Ninniyle salladın beni,	Anne	Vatan	Metafizik
Özgün	65	Bayrağımızın Altında	Dünyada oğlumdan başka dikili ağacım kalmadı.	Çocuk	Ağaç	Doğa
Özgün	158	Kır Çiçekleri	Kırın birçok çiçeği var.	Çocuk	Mavi peygamber çiçeği, ballibaba, papatya	Doğa
Özgün	173	Sazıma	Gizli dertlerimi sana anlattım	Çocuk	Saz	Araç-gereç
Özgün	200	Ağaç ve Sen	Yere düşen, kirlenen hiçbir şeye eğilme, Şahin ol, yılan olma; sürünmektir eğilmek!	Çocuk	Şahin	Doğa
MEB	40	Vatan Destanı	Ey ana toprağı, ey Anadolu!	Anne	Vatan	Metafizik
MEB	70	Sol Ayağım	Annemin, yapacağım tüm savaşlarda her zaman yanımda olacağı, yenileceğimi hissettiği zamanlarda ise bana güç vereceği anlamına geliyordu.	Anne	Savaşçı	İnsan
MEB	165	Okumak Deyince	Şimdi Balzac'ın Goriot Baba'sı bütün parasını kızlarının mutluluğu için harcayan bir enayi midir yoksa evlat sevgisinin bir babayı ne hale getirdiğinin bir örneği mi?	Baba	Roman kahramanı	İnsan
MEB	218	Yıldırım Sesli Manasçı	Ayağımızı basacağımız sağlam topraklar nerede? Bu sınırsız evrende, çölde yitik bir potuk (deve yavrusu) gibi yalnız bizim yer küremiz vardır. Sallana sallana yürüyerek anasını arıyor gibidir. Ana deve nerede? Yer küremizin anası nerede? Nerede? Cevap yok.	Çocuk	Yerküre	Doğa

Yayınevi	Sayfa No.	Metnin Adı	Metaforun Geçtiği Cümle	Kavram	Metaforik Karşılığı	Metaforun Karşılıdığı Anlam
MEB	186	Anadolu'da Kilim Demek	Anadolu kilimleri doğaya karışmış; doğanın çocuğu Anadolu kadınının alın yazısıdır, çilesidir.	Anne	Kilim	Araç-gereç
MEB	10	Düşünürüm	Bir dünya düşünürüm,	Çocuk	Dünya	Metafizik
MEB	38	Atatürk'ü Gördüm Düşümde	Sizler yaşadıkça çocuklarım	Çocuk	Vatan	Metafizik

Tablo 3'teki veriler incelendiğinde, 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında anne metaforu dört kez, baba metaforu bir kez, çocuk metaforu yedi kez kullanılmıştır. Belirtilen metaforların karşıladıkları anlamlar açısından anne metaforu iki kez metafizik, bir kez insan, bir kez de araç gereç olarak ele alınmıştır. Baba metaforu ise insan olarak anlamlandırılmıştır. Diğer yandan çocuk metaforu dört kez doğa, iki kez metafizik, bir kez de araç gereç anlamlarına karşılık kullanılmıştır. Tablo 3'teki verilere genel olarak göz atıldığında, 7. sınıf ders kitaplarında çocuk metaforunun diğer metaforlara kıyasla daha yoğun kullanılmakla birlikte metaforların karşıladıkları anlamlar açısından metafizik kavramı göze çarpmaktadır.

Sınıf düzeylerinin referans alındığı bu bölümde son olarak 8. sınıf ders kitaplarındaki anne, baba ve çocuk kavramlarının kullanıldığı metaforlar ve bu metaforların karşıladığı anlamlar incelenmiş ve veriler Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metaforlar

Yayınevi	Sayfa No.	Metnin Adı	Metaforun Geçtiği Cümle	Kavram	Metaforik Karşılığı	Metaforun Karşılıdığı Anlam
MEB	116-117	Kaldırımlar	Kaldırımlar, çilekeş yalnızların annesi	Anne	Kaldırım	Araç-gereç
MEB	253- 254	Haritada Bir Nokta	Bugün deniz, yüz veren bir anne gibidir. Bu kadar etmemeli, bu kadar yüz vermemeli, bu kadar ışıklı, bu kadar sakın, bu kadar lastik çizme gibi keskin ve soğuk vurduğu zaman olacak, o canavar su baştan girip kıçtan çıkacak.	Anne	Deniz	Doğa
MEB	47	Bayrağımızın Altında	Dünyada oğlumdan başka dikili ağacım kalmadı.	Çocuk	Ağaç	Doğa

Yayınevi	Sayfa No.	Metnin Adı	Metaforun Geçtiği Cümle	Kavram	Metaforik Karşılığı	Metaforun Karşılıdığı Anlam
MEB	61	Kınalı Ali'nin Mektubu	Bizde üç işe kına yakarlar:	Çocuk	Kurban	Metafizik
MEB	121	Azerbaycan-Türkiye	Bir ananın iki oğlu,	Çocuk	Vatan	Metafizik
MEB	123	Portakal	Anam beni görünce nasıl sarıldı. Bileklerime baktı, sırtımı yokladı. " Kilo da almışsın, yetikleşmişsin vay aslanım..."	Çocuk	Aslan	Doğa
MEB	157	Türkiye	Sen şehit oğlu, şehit babası,	Çocuk	Vatan	Metafizik

Tablo 4'e göre 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında anne ve çocuk metaforları kullanılırken baba metaforuna yer verilmemiştir. Belirlenen metaforlar göz önünde bulundurulduğunda anne metaforu iki, çocuk metaforu beş kez kullanılmıştır. Metaforların karşıladıkları anlamlar açısından ise anne metaforu bir kez araç gereç, bir kez de doğa olarak anlamlandırılmıştır. Diğer yandan çocuk metaforu ise üç kez metafizik, iki kez doğa olarak anlamlandırılmıştır.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmada 2021-2022 eğitim öğretim yılları arasında ortaokullarda MEB tarafından zorunlu Türkçe ders kitabı olarak okutulan kitaplarda anne, baba ve çocuk metaforları ve bu metaforların karşıladıkları anlamlar incelenmiştir. Bu kapsamda birtakım sonuçlara erişilmiştir.

Türkçe ders kitaplarının genel bir değerlendirmesi yapıldığında tüm sınıf düzeyleri açısından çocuk metaforunun, anne ve baba metaforlarına nazaran daha fazla kullanıldığı belirlenmiştir. Çocuk metaforunun daha fazla kullanılmasında ortaokul öğrencilerinin kendilerini bu metaforun çağrıştırdığı kavramlarla bağdaştırdığı düşünülmektedir. Metaforların karşıladıkları anlamlar açısından ise bu çalışmada doğa temasının ön plana çıktığı tespit edilmiştir. İnsanların doğası gereği buldukları çevre ile sürekli etkileşim içerisinde olması, onların çevrelerine karşı bir sorumluluk duygusu kazanmasına yol açmaktadır (Çabuk ve Karacaoğlu, 2003). Çevre ile ilgili eğitim sürecinde ise öğrencilerin doğayı canlı ve cansız varlıklarla bir bütün olarak değerlendirmesine ve bu varlıklar arasındaki bütünlüğü ve ilişkiyi anlamlandırmasına fırsat verilmelidir (Özdemir, 2010). Bu hususta Türkçe ders kitaplarında doğa temasının diğer temalara nazaran daha fazla kullanılmıştır.

Diğer yandan ergenlik dönemindeki öğrencilerin bu dönemde soyut kavramları anlamaya başlaması, onların daha fonksiyonel düşünceleri için fırsat sunmaktadır (Avcı, 2006). Bu açıdan ders kitaplarında doğa temasından sonra metafizik temasının sayıca üstün olması belirtilen bu durumla ilişkili olabilir. Bu hususta MEB'in öğrencileri soyut düşünmeye teşvik etmeyi amaçladığı düşünülmektedir.

Ortaokul Türkçe ders kitaplarında baba metaforunun anne ve çocuk metaforlarına nazaran daha az kullanıldığı dikkat çekmektedir. Bu durumun nedeni olarak bu yaş gruplarındaki çocukların ergenlik dönemine giriş yapmaları neticesinde duygusal olarak akranları ve annesi ile daha yakın bağ kurması etkili olmuş olabilir. Ergenlik döneminde çocuklar birden fazla etkene bağlanma ihtiyacı hissedebilirler. Bunlardan ilki annedir. Çünkü çocuklar annesini koruyucu model olarak gördüğünden anneye yönelme eğiliminde olurlar (Bowlby, 2012). Ancak çocuğun bağlanmasında baba faktörünün de önemli olduğu belirtilmektedir. Çünkü anne ile birlikte baba da çocuğun gelişiminde birinci dereceden etkilidir. Ayrıca özellikle baba, cinsiyete ilişkin rol model olduğundan bu dönemde önemlidir (Lamb ve Tamis-Lemonda, 2004).

Sınıf düzeyleri açısından incelendiğinde; 5. sınıf düzeyindeki Türkçe ders kitabında 13 kez anne, baba ve çocuk metaforu kullanılmıştır. Beş kez kullanılan anne metaforu üç kez doğa, bir kez metafizik, bir kez ise araç gereç anlamı ile karşılanmıştır. Sekiz kez çocuk metaforunun kullanıldığı kitapta bu metafor dört kez doğa, iki kez metafizik, birer kez araç gereç ve insan anlamını karşılamıştır.

6. sınıf düzeyindeki Türkçe ders kitabında altı kez anne metaforu, bir kez baba, dokuz kez çocuk metaforu kullanılmıştır. Bu metafora karşılık anne metaforu doğa anlamında bir kez, ikişer kez metafizik ve araç gereç anlamında, bir kez de teknoloji anlamında kullanılmıştır. Baba metaforu ise insan anlamında bir kez kullanılmıştır. Çocuk metaforu altı kez doğa, iki kez insan, bir kez ise teknoloji anlamında kullanılmıştır.

7. sınıf düzeyindeki Türkçe ders kitabında anne metaforu dört kez, baba metaforu bir kez, çocuk metaforu altı kez kullanılmıştır. Anne metaforu iki kez metafizik, birer kez de insan ve araç gereç anlamına karşılık gelmiştir. Baba metaforu bir kez insan anlamına karşılık olarak kullanılmıştır. Son olarak çocuk metaforu üç kez doğa, iki kez metafizik, bir kez ise araç gereç anlamında kullanılmıştır.

8. sınıf düzeyindeki Türkçe ders kitabında anne metaforu iki kez, çocuk metaforu beş kez kullanılmıştır. Anne metaforu birer kez araç gereç ve doğa anlamında, çocuk metaforu üç kez metafizik, iki kez doğa anlamına karşılık gelmiştir.

ÖNERİLER

Yapılan çalışmadan elde edilen sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda bazı önerilere ihtiyaç duyulmaktadır. Belirlenen metaforlar ile ilgili öğrenci düşüncelerinin alınmamış olması ve sadece Türkçe ders kitaplarına bağlı olarak metaforların yorumlanması bu çalışmanın sınırlıklarındandır. Bu açıdan yapılacak yeni çalışmalarda öğrenci görüşlerine başvurulup metaforların onlara neler ifade ettikleri sorgulanabilir. Sonradan yapılabilecek çalışmalarda öğrenci görüşlerine başvurulması ve diğer ders kitapları incelenerek bu metaforlara ne düzeyde yer verildiğini belirlemek bu çalışmanın etki gücünü artırabilir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar ışığında aşağıdaki öneriler sıralanabilir:

- Metaforların çocuğun kelime hazinesine katkıları araştırılabilir.
- Başka eğitim sistemleriyle karşılaştırmalar yaparak mukayeseli edebiyat çalışmaları içerisinde metaforların kültüre katkıları değerlendirilebilir.
- Ortaokul Türkçe ders kitaplarında baba metaforunun yeterince kullanılmaması bir eksiklik olarak değerlendirilip yeni yaklaşımlar sergilenebilir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Her bir araştırmacı çalışmaya eşit oranda katkı sunmuştur.

Çatışma Beyanı

Yazarlar arasında herhangi bir çatışma durumu yoktur.

KAYNAKÇA

- Avcı, M. (2006). Ergenlikte toplumsal uyum sorunları. *E-Dergi.Atauni.Edu.Tr*, 7(1), 39-64. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/31972>
- Başar, H. (2012). *Sınıf yönetimi öğretmen el kitabı*. Morpa Yayınları.
- Bowlby, J. (2012). *Bağlanma* (Güneri, S. çev.). Pinhan Yayınları.
- Cheng ve Li-Rong (2009). Creating an optimal language learning environment: a focus on family and culture. 10 Mayıs 2020 Tarihinde eric.ed.gov adresinden alınmıştır.
- Çabuk, B. ve Karacaoğlu, Ö.C. (2003). Üniversite öğrencilerinin çevre duyarlılıklarının incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 36(1-2), 189-198. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000079
- Çiftci, A. ve Biçici, İ. (2005). *Aile rehberi*. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları. Afşaroğlu Matbaası.
- Coşkun, H. (2018). 8. sınıf öğrencilerinin Türkçe ders kitaplarına yönelik algılarının metaforlar aracılığıyla belirlenmesi. *Türk Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 22(3), 947-970. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/592517>
- Demir, G. Y. (2015). Önsöz. *Metaforlar: Hayat anlam ve dil içinde*. İthaki Yayınları.
- Demir, C. ve Karakaş-Yıldırım, Ö. (2019). Türkçede metaforlar ve metaforik anlatımlar. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(4), 1085-1096. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/906470>
- Demirel, Ö. (2015). *Eğitimde program geliştirme kuramdan uygulamaya*. Pegem Yayınları.
- Dursun, F. (2006). Birleştirilmiş sınıflarda eğitim sorunları ve çözüm önerileri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 33-57. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/801739>
- Ergin, M. (2000). *Edebiyat ve eğitim fakültelerinin Türk dili ve edebiyatı bölümleri için Türk dil bilgisi*. Bayrak Yayınları.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E. ve Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill.
- Gülcan, B. K. (2021). *Fen lisesi biyoloji ders kitaplarındaki metaforların, analogilerin ve teleolojilerin incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Johnson, M. (1981). *Philosophical perspectives on Metaphor*, Mineapolis: University of Minnesota Press.
- Kurt, U. (2019). Öğrenci görüşlerini ebeveynlerin ev ödevlerine katılımının demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 49, 60-72. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1183160>
- Lakoff, G. ve Johnson, M. (2010). *Metaforlar: hayat, anlam ve dil* (G. Y. Demir, çev.). Paradigma Yayıncılık.
- Lamb, M. E. ve Tamis-Lemonda, C. S. (2004). *The role of the father in child development*. John Wiley & Sons.
- Lowery, D. (2013). Helping metaphors take root in the efl classroom, *English Teaching Forum*, 1, 12-17.

- Kemal, M. (2003). *“Buddhist Türk çevresi eserlerinde metafor”*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- MEB (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 6. sınıf Türkçe ders kitabı*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 6. sınıf Türkçe ders kitabı*. EKOYAY.
- MEB (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 7. sınıf Türkçe ders kitabı*. Özgün Matbaacılık.
- MEB (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 6. sınıf Türkçe ders kitabı*. Ata Yayıncılık.
- MEB (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 5. sınıf Türkçe ders kitabı*. Anıttepe Yayıncılık.
- MEB (2020). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 8. sınıf Türkçe ders kitabı*. MEB Yayınları.
- MEB (2021). Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 6. sınıf Türkçe ders kitabı. *Okuma Kültürü* içinde (ss.12-17). Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB (2021). Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 6. Sınıf Türkçe ders kitabı. *Duygular* içinde (ss.12-19). Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB (2021). Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 7. Sınıf Türkçe ders kitabı. *Erdemler* içinde (ss.10-15). Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB (2021). Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 7. Sınıf Türkçe ders kitabı. *Duygular* içinde (ss.10-13). Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Özdemir O. (2010). Doğa deneyimine dayalı çevre eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin çevrelere yönelik algı ve davranışlarına etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(27), 125-138. <https://dergipark.org.tr/pub/pauefd/issue/11116/132935>
- Özgürbüz, İ. E. (2013). *Coğrafya ders kitaplarındaki analogilerin ve metaforların analizi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Pender, E. E. (2003). “Plato on Metaphors and Models”, *Metaphor, Allegory, and the Classical Tradition*, (Ed.) G. R. Boys-Stones, Oxford University Press, 55-82.
- Porzig, W. (1995). *Dil denem mucize* (V. Ülkü çev.). TDK Yayınları.
- Pilatin, Ü. (2016). *Ortaokul ders kitaplarındaki değerlerin gösterge bilimsel açıdan incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır.
- Semerci, Ç. (2004). İlköğretim Türkçe ve matematik ders kitaplarını genel değerlendirme ölçeği. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28(1), 49-54. <https://toad.halileksi.net/sites/default/files/pdf/ilkogretim-turkce-ve-matematik-ders-kitaplarini-genel-degerlendirme-olcegi-toad.pdf>
- Şerifoğlu, Y. (2012). Dil-zihin ilişkisi çerçevesinde metaforlar. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 123-131. <https://doi.org/10.11616/AbantSbe.277>
- Taverniers, M. (2004). Grammatical metaphors in eEnglish. *Moderna Språk*. 98(1), 17-26. https://users.ugent.be/~mtaverni/pdfs/Taverniers_2004_GrammaticalMetaphors-PP.pdf
- TDK (2022). *Metafor*. <https://sozluk.gov.tr>
- Varış, F. (1996). *Eğitimde program geliştirme*. Alkım Yayınları.

Yalçın, M. (2011). *İlköğretim okullarında okul müdürüne ilişkin metaforik algıları*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Osman Paşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

Yalınkılıç, K. (2011). Bir öğretim aracı olarak ders kitabı. *Türkçe Ders Kitabı Çözümlemeleri* içinde. Pegem Akademi.

Yıldırım. A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.